BON DIA Muchanan

Frase di luna:
Nos Folklore y Cultura
ta di nos, ban cuida
y mantene nan dos

FEBRUARI '97 Edicion Historia di Aruba

Potret di e Forno di kalki

Banda di Kowloon Restaurant

E Corant aki ta di mucha pa mucha
y ta skirbi danki na e colaboracion
di tur e scolnan cu ta participá
y ta supervisa pa

DIRECTIE ONDERWIJS

20-2-6.6
10
20

COSNAN DI ANTES

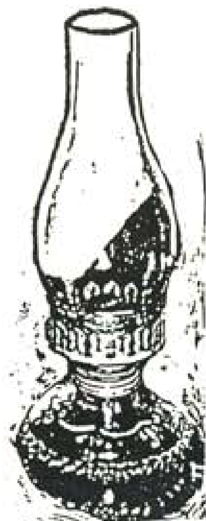
Rrrringggg

Gelukkig, daar gaat de schoolbel. Het is eindelijk vrijdagmiddag. Jaisca en Nathalie, twee heel goede vriendinnen stormen naar buiten. Ze zijn allebei heel erg opgewonden, want Jaisca mag voor twee dagen bij Nathalie gaan logeren. Nathalie woont deze màand bij haar grootouders, omdat haar vader en moeder in het buitenland zijn.

"Jaisca, daar is je moeder. Zij is je al komen ophalen. Je komt toch straks hé? Vergeet het niet!. Ik wacht op je." zegt Nathalie. "Natuurlijk kom ik. Tot straks." zegt Jaisca en ze wuift uit het autoraampje naar Nathalie. Wanneer Jaisca thuiskomt eet ze heel gauw haar middageten op en begint ze meteen haar tas in te pakken. Om vier uur brengt Jaisca's moeder haar naar het huis van de opa en oma van Nathalie.

Jaisca kijkt verbaast rond in het huis. Wat een raar huis hebben Nathalies oma en opa. Er staan allerlei vreemde voorwerpen in de zitkamer. Op een tafeltje staat een heel mooie, oude telefoon en er naast staat een houten doos met een slinger er aan en een soort trompet er boven op. Jaisca bekijkt het allemaal van dichtbij en dan vraagt ze aan Nathalie: "Wat is dit?"

"Oma, hoe heet deze toeter"? roept Nathalie. Oma komt uit de keuken. "Dat is een fonograaf, daarmee kun je platen spelen." "Maar dat is toch heel ouderwets?" zegt Jaisca. "Thuis hebben wij een CD-player en een cassetterecorder. "Ja, wij ook." zegt Nathalie. "Maar het leuke is dat opa en oma zo'n fonograaf vroeger gebruikten toen hij heel

modern was en nu gebruiken ze hem nog steeds."

"En wat is dit?" vraagt Jaisca, terwijl ze naar een soort lamp wijst. "Dat is een lampi di horcan." zegt oma. "Het is een lamp, waarin een benzinevlammetje brandt. Die lamp gebruikten we toen er nog geen elektriciteit was. Vroeger hadden wij geen stroom en geen stopcontacten. Wanneer nu de stroom uitvalt, dan steken we hem weer aan."

"Kom eens mee naar oma's en opa's slaapkamer." zegt Nathalie. Weer kijkt Jaisca verbaast rond. Er staat een heel mooi groot houten bed, maar aan een kant van de slaapkamer staan twee voorwerpen, die ze nog nooit heeft gezien.

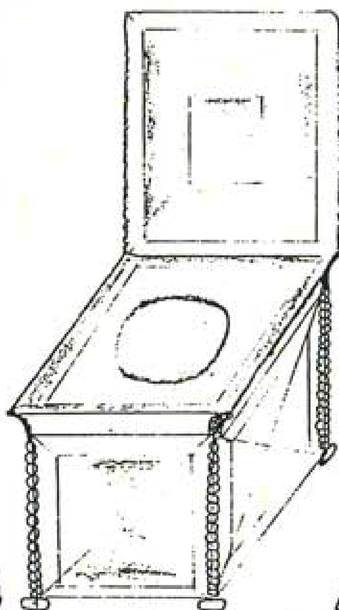
"Wat zijn deze twee dingen?" vraagt Jaisca Nieuwsgierig.

"Dit is een steelchi" legt oma uit. "Een steelchi is een soort kast en daarin stond een po. Zo'n wc'tje gebruikten wij alleen 's avonds en 's nachts. Overdag gingen we buiten naar de wc. In de tuin of in de knoek stond een klein huisje met daarin een soort stoel met een gat er in. Zo'n wc in de tuin noemden we een bestro."

"En dit is een wastafeltje." gaat oma verder. "Vroeger was er geen elektriciteit, maar ook geen waterleiding. Er waren geen stopcontacten, waar stroom uit kwan en geen kranen, waar water uit kwam. Dus dit is de wasbak met een kan met water."

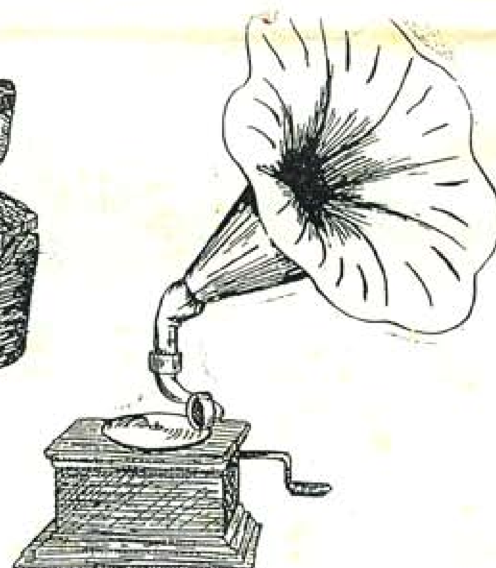
"Wat leuk allemaal, wat ouderwets." roept Jaisca. "Ik ga dat allemaal thuis vertellen." "Ja, hier bij mijn opa en oma is het echt great" zegt Nathalie. "Maar nu gaan jullie eerst met de barbies spelen" zegt oma. "Jullie hebben maar twee dagen en ik moet eten gaan klaarmaken."

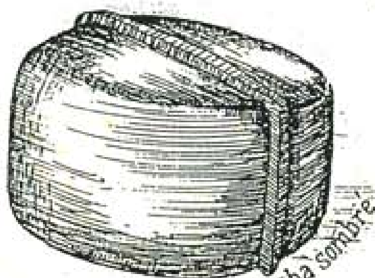

Hero di strika

Victrola

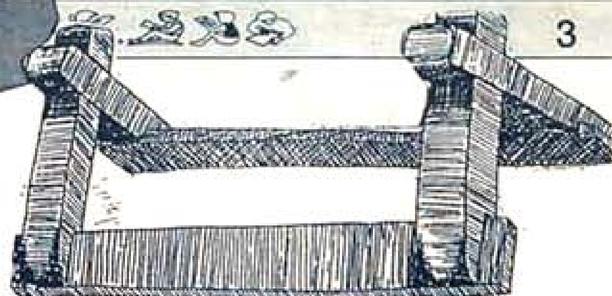

Forma pa traha sombre

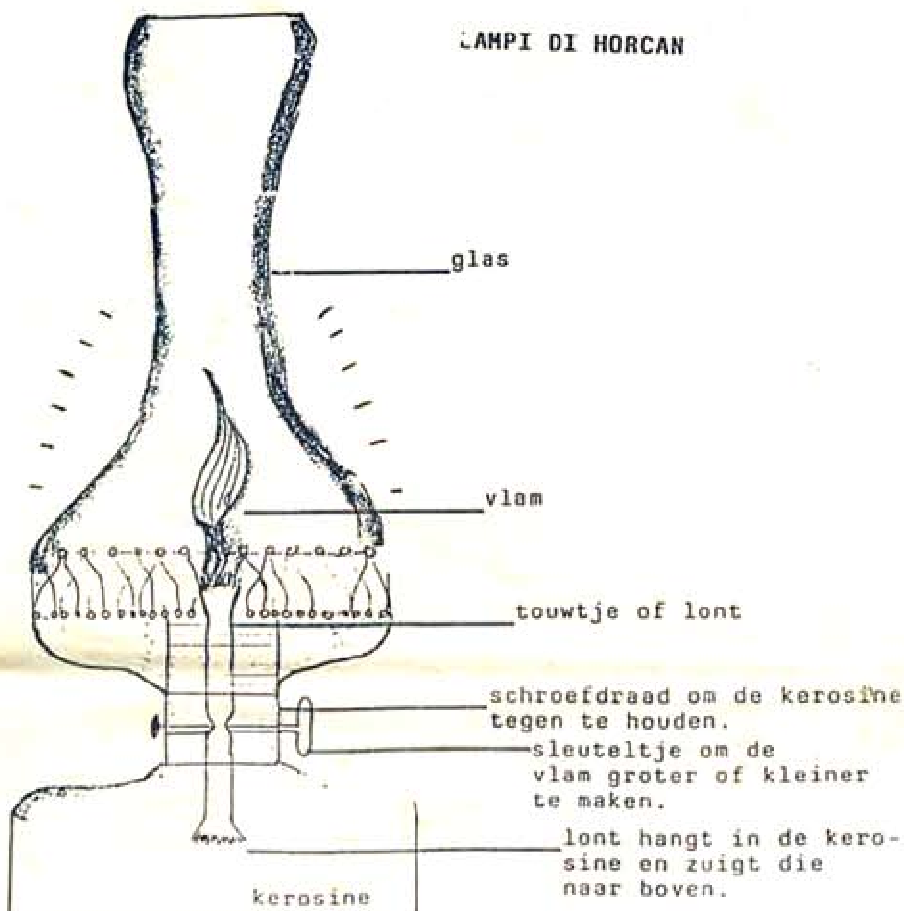

Wiri

MAS COSNAN DI ANTES

Siya di cruz

De opa en oma van Nathalie hebben in een tijd geleefd, vroeger, lang geleden, waarin de mensen heel andere voorwerpen gebruikten dan nu. De oma van Nathalie heeft ze nooit weggegooid, maar ze heeft ze bewaard en heeft ze laten staan in haar huis.

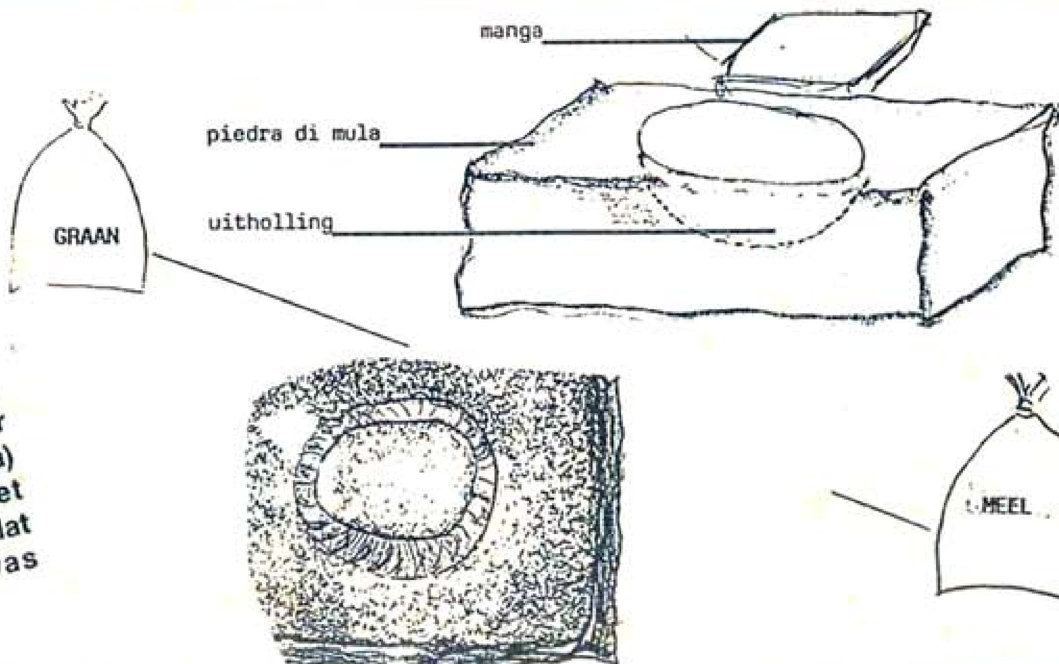
Hier kun je een paar van die voorwerpen ziejn.

LAMPI DI HORCAN

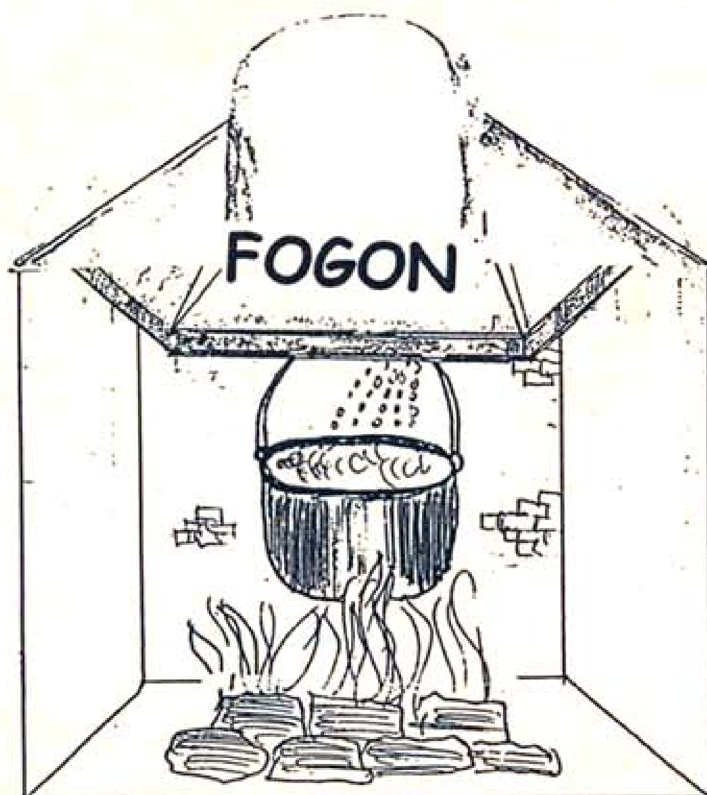
Dit was een lamp, die men vroeger gebruikte om het huis te verlichten. Er was immers geen elektriciteit. Eerst gebruikte men een kaars, maar die woei gemakkelijk uit. De lampi di horcan was beter.Hij was gemaakt van blik en op dat blik stond een glazen bovenkant. In het blikje zat benzine of kerosine (van de raffinaderij in San Nicolaas) en het glas was om de wind tegen te houden. Er werd een touwtje of lont in de kerosine gezet en dat stukje touw werd aangestoken. De vlam gaf veel licht en waaide niet snel uit.

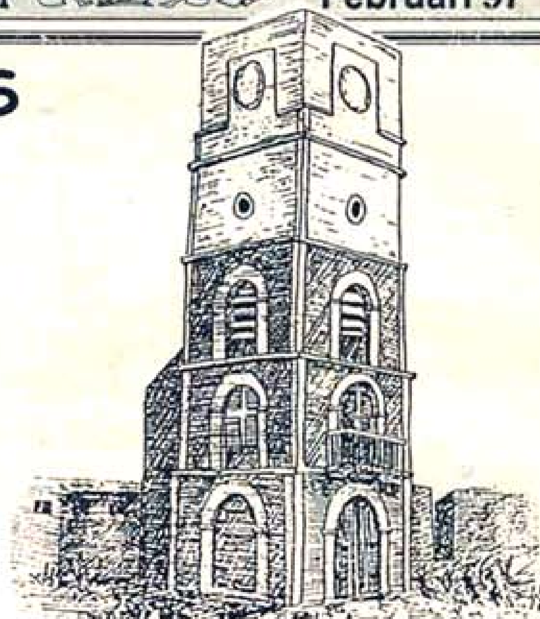
PIEDRA DI MULA

De piedra di mula is een grote steen met een uitholling erin. De piedra di mula gebruikte men om graan in te malen. Men deed het graan in de uitholling en met een tweede, rechthoekiger steen (de manga) wreef men het graan fijn totdat het meel was geworden.

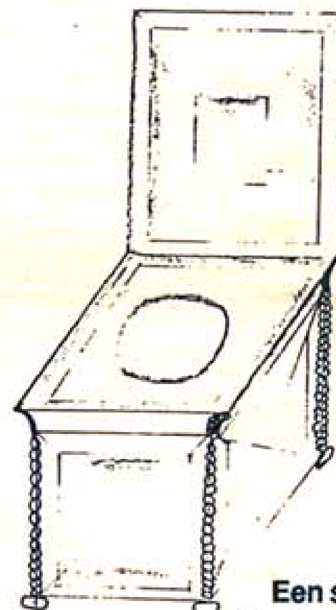

COSNAN DI ANTES

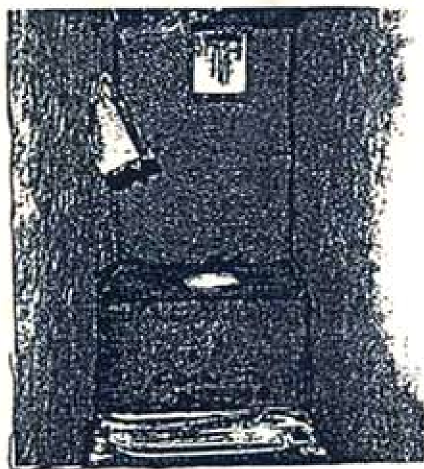

STEELCHI

De Fogon was een inham in de keuken waarin men kookte. Vroeger toen er nog geen gasfornuis of stoof was, toen kookten de mensen van Aruba op gloeiend hete stenen met een pot er op. Later kwam de gasstoof, maar die zette men toch in de fogon.

BESTRO

Bangaña

Purún

Een steelchi is een kast met een pot er in. 's Avonds als het donker was en je niet naar buiten kon lopen naar de wc, dan gebruikte je de steelchi als wc. 's Ochtends gooide je de pot leeg in de wc buiten. De buiten-wc heette bestro.

Een bestro is de wc buiten in de tuin. Buiten stond er een houten of stenen hokje, waarin een bankje of stoel stond. In de stoel zat een gat. Onder de stoel was een kuil of put.

FONOGRAAF

De fonograaf was de eerste platenspeler. De opa van de cd-player. Het geluid werd versterkt via de grote trompet of toeter, die op het kastje stond. Nu gaat dat met speakers. In het kastje draaiden de platen met de muziek rond. Je moest het kastje opwinden met een slinger, want er was toen nog geen elektriciteit.

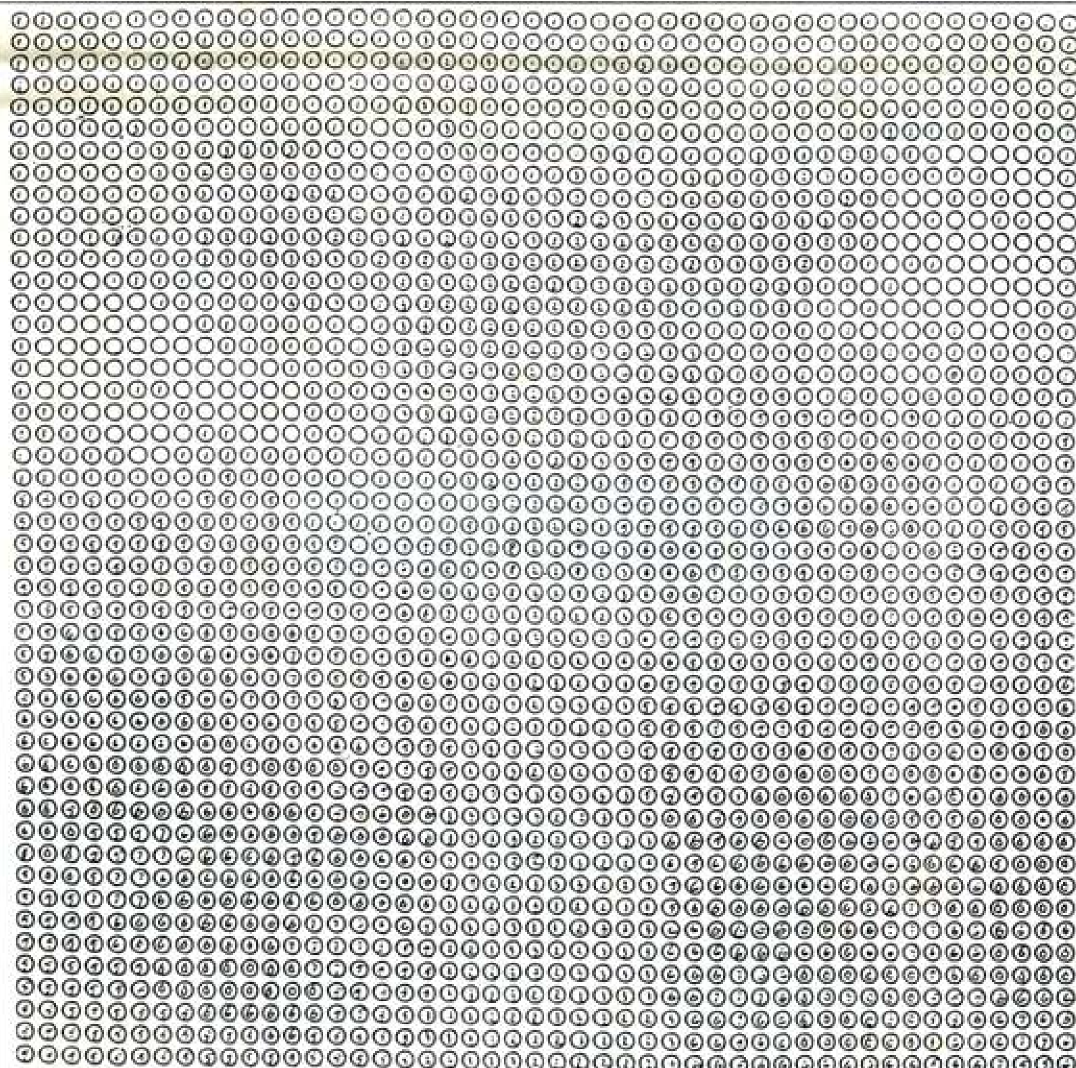
WASTAFEL

Een wastafel, was een driepotige tafel, waarop een kom stond. Daaronder zat een blad, waarop men een kan met water zette. Aan de zijkanten zaten handvaten, waaraan men handdoeken kon ophangen. De wastafel werd vroeger gebruikt om 's ochtends je gezicht te wassen. Er was geen douche. Wie zich helemaal wilde wassen moest in een grote gaan zitten. Het water moest je uit de put halen.

In het onderstaande lettervierkant zitten de volgende woorden verborgen:

1. fonograaf
2. strijkijzer
3. lampi di horcan
4. steelchi (ihcleets) dit woord staat achterstevoren
5. bestro
6. piedra di mula
7. wastafel (lefatsaw) dit woord staat achterstevoren
8. telefoon
9. fogon (nogof) dit woord staat achterstevoren

X	M	L	E	F	A	T	S	A	W	M	S	T	D	F	W	S	X
O	N	A	B	O	B	T	K	D	U	X	T	V	D	S	L	P	C
T	T	M	B	C	S	M	B	C	W	B	L	B	E	S	T	R	O
P	O	P	I	E	D	R	A	D	I	M	U	L	A	M	P	I	Z
I	D	I	X	V	A	D	C	F	T	O	N	Z	T	C	V	J	P
I	L	D	Z	C	O	E	I	V	M	T	S	P	B	W	A	K	L
R	K	I	H	C	L	E	E	T	S	Z	B	O	W	C	Z	I	M
S	N	H	M	I	O	K	N	H	O	Q	K	T	D	B	F	J	N
T	H	O	D	A	C	D	F	T	A	F	K	S	A	D	G	Z	P
V	D	R	L	F	V	P	I	E	S	C	A	D	O	C	J	E	S
X	O	C	S	S	D	H	G	L	H	J	C	L	V	K	M	R	R
T	S	A	P	L	F	I	K	E	J	F	K	E	L	G	E	G	O
F	O	N	O	G	R	A	A	F	L	C	D	V	V	J	F	J	S
D	C	M	T	V	L	G	D	O	K	L	E	S	H	C	D	K	T
N	X	P	Z	S	C	C	J	O	G	S	M	K	J	K	G	F	V
C	D	Q	M	L	E	P	E	N	O	G	O	F	T	E	K	H	C

HERO DI STRIKA

De hero di strika was een ijzeren strijkijzer. Het was een zwaar stuk ijzer om de was stevig mee aan te drukken. Je moet de hero di strika heet maken op de stenen van de fogon. Dan pakte je de hero di strika vast met een stukje stof of kleed. Later maakte men een houten handvat aan de hero di strika. Vroeger was er geen elektriciteit om het ijzer heet te maken.

PRIEGELWERK

Je gelooft 't niet, maar hiernaast staat een Prachtige Tekening. Als je een beetje van priegelen houdt, haal je 'm tevoorschijn. Wat moet je doen? Gewoon de juiste kleur bij het cijfer invullen.

En het leukste is: als de tekening klaar is, heb je nog een borduurpatroon!

1=lichtblauw, 2= geel, 3=bruin, 4= grijs, 5=donkergroen, 6= lichtgroen, 7= rood, 8= zwart.

GWANA-GWANA

Hopi tempo pasa tabata tin un prinses aki na Aruba. e prinses tabata biba den e mondi di Kudawecha. Su nomber tabata prinses Chichi. Boso conose? No? Wel, scucha un rato.....

E tata di e prinses tabata un rey cu a bin for di Hulanda y e mama tabata un reina di Italia. Prinses Chichi mes a nase aki na Aruba. Si tabata tin un cos cu prinses Chichi tabata gusta ta come oliebollen cu pizza y hunga den mondi patras di e paleis.

Tur e nombernan di e matanan e tabata sa. E tabata sa cua ta e mata bringamosa, anglo, coron'i la birgen, etc.. Y su coy hunganan tabata e bestianan di mondi, e lagadishi, e chuchubi, e blenchi y tur otro bestia den mondi.

Un dia e tabata canando den mondi ora cu el a topa cu un yuwana. E pober yuwana tabata mara na palo. Ora e yuwana a wak e prinses bin serca el a cuminsa tembla di miedo y el a cuminsa yora.

"No, no matami. Mi no kier bo haci sopi di mi. Laga mi biba un poco mas." Prinses Chichi a keda wak e yuwana straño. Mata? Sopi? Ta kico tabata pasando?

E prinses a hinca rudia y el a bis'e: ""Mi no ta bay come bo, mi no gusta sopi di yuwana. M'a bin mas serca pa mi los e cabuya. Ami ta stima bestia. Ma ta ken a mara bo asina?"

Ma e yuwana no tabata confia e prinses. "Tur hende humano cu ta bin den mondi ta pa bin come nos. Si ta mucha nan ta tira piedra riba nos pa haci nos dolo, y si ta hende grandi ta mara nos pa despues traha sopi di nos". E yuwana a contesta.

"Ami no t'asina. mi ta bai pidi mi tata pa pone un mata grandi den nos cura. Ora e ta cla mi ta bin busca bo y bo ta keda biba cu nos." "Esey ta fasil pa bisa, ma difisil pa haci. Con bo sa ta ken mi ta? Mi tin hopi primo y primanan den e mondi aki. Hamas lo bo sa ta cua t'ami."

"Bo tin rason." E prinses a contesta. "Mi lo dunabo un nomber. Dia mi bin busca bo lo mi yama bo na bo nomber. Laga mi pensa un rato...si mi sa caba...,mi lo yama bo Gwana-Gwana."

Despues e prinses a bay, e yuwana a keda ripiti e nomber" Gwana-Gwana. E nomber tabata sona un poco straño si. Gwana-Gwana tabata asina contento cu el a conta e encuentro cu e prinses na su famia; na su primonan, primanan y tanta y omo.

"Anto p'esey e prinses a duna mi e nomber. Ora e bin busca mi, e sa ta cua mi ta." Gwana-Gwana tabata hopi feliz: Imagina bo, biba den un paleis!

Ora e rumannan y e primonan a tende e nomber nan a grita hari. Ta cua prinses lo duna un nomber asina? Di biaha nan a cuminsa tenta:

**"Gwana-Gwana
E yuwana
Cu gusta gaña"**

Gwana-Gwana no por a kere su horeanan. Ta di con nan tabata tente? El a papia berdad. Di berdad, berdad!

Gwana-Gwana a cuminsa yora. E mester a sera su boca y no conta nada. Ta ken a mande. Poco tempo despues e prinses a bin - manera el a priminti - busca e yuwana. Gwana-Gwana a mira e prinses drenta mondi y el a core subi un palo di calbas. Asina e prinses por mire miho.

Ma ora e prinses a bin mas serca, tur su rumannan y primonen tambe a subi e palo di calbas. Tabatin yuwana na granel. Prinses Chichi a para bou di e palo y el a cuminsa yama e yuwana.

"Gwana-Gwana m'a bin busca bo. Gwana na unda bo ta?" E prinses a tende como binti stem ta constesta.

"Ami, ami ta Gwana-Gwana. No ta berdad ami ta Gwana. Hala un banda t'ami ta Gwana. Prinses mira mi t'ami ta Gwana. Stop di gaña, bo sa cu t'ami ta Gwana. No, abo no...t'ami!"

E prinses a bira su cara na tur banda. Ta ken e mester a kere? Poco poco e prinses a cuminsa hala patras. Gwana-Gwana a ripara cu e prinses tabata bay cuminsa yora. Lagrimas tabata core na su cachete. Hamas e prinses lo kere cu e ta Gwana-Gwana. Hamas e lo bay biba den e patio di e paleis den un bunita mata. Hamas e lo hunga cu e prinses!

Net ora e prinses kier a bira su lomba pa e bay paleis atrobe, el a ripara un yuwana cu awa na wowo. El a hala un poco mas serca na e taki di e mata di calbas: "Abo ta Gwana-Gwana no?" E prinses a puntra keto keto. Gwana a baha su cabes. E no kier a papia pa su primonan no scuch'e.

Cu masha cuido e prinses a coy e yuwana for di riba e taki y hibe paleis. Gwana a biba pa hopi tempo den e mata cu e rey a manda pone p'e. De bes en cuando su primonan tabata bin di bishita pero nan no tabata keda hopi pasobra e koki di e paleis tabata gusta sopi di yuwana!

Desiree Correa

COSNAN DI ANTES

Nos cas di promer ta di piedra cu lodo. Blancha e cas cu kalki blanco. E dak ta di palo di cadushi cu yerbe y klei. E hendenan ta seca paña riba cadushi y riba piedra blanco. Cuminda ta maishi rabo y maishi grandi cu bonchi. Tin cas di torto tambe; esey ta traha cu klei, metchi, palo cu yerbe.

Egbert/St. Annaschool - Klas 6A

ENTREVISTA CU MI WELO BISENTO HENRIQUEZ

E monedanan cu tabata uza antes tabata:

cen chikito	1/2 cent
cen	1 cent
placa gay	2 1/2 cent
zepelin of dos placa	5 cent
dibchi	10 cent
dies placa	25 cent
florin	100 cent
dolar of fuerte	250 cent

Nombernan pa placa uzá e tempo ey ta:

real (ria)	15 cent of 6 placa
doreal (doria)	30 cent of 12 placa
tresreal	45 cent of 18 placa
kwaterreal	60 cent of 24 placa
cinkureal (cincuria)	75 cent of 30 placa
seisreal	90 cent of 36 placa
mei fuerte	125 cent
un jotin of gurden	50 cent
dosjotin	100 cent
tresjotin	150 cent
un chilin	62 1/2 cent of 25 placa

E tempo ey hopi biaha ta bende por ehempel pisca na 7 jotin———350 cent.

Edric Soemers/ St. Anna School

Casamento di antes

Antes ora bo bai casa bo tata mester hibabo misa. Ora bo yega bo tata ta hiba bo dilanti di misa. Ora bo bai casa bo mama y bo tata ta cumpra e bisti pa bo bai casa.

Esun cu bo ta bai casa cu ne no sa con bo ta bisti. Ora bo yega misa cu bo tata e ora esun cu bo ta bai casa cune ta tuma bo man y hibabo altar.

Ora cu nan caba di bini fe'y misa nan ta haci fiesta. E bruidnan y e invitadonan ta brinda cu champaña. E pareha mester corta e bolo di piso hunto. E ora nan por saca portret tambe hunto cu nan bruidmeisjes y bruidjongens.

Antes bo no por bisti otro color pa bo bai casa; cu blanco so bo por casa. Despues cu nan yega cas e señora cu a caba di casa ta tira su flor na laira y esun cu gare ta bai casa despues. Ora e invitadonan bai nan ta haña recuerdo y bolo pa bai cas.

Melisa Tromp/ St. Annaschool - Klas 6A

Mi welo Modesto Figaroa ta contami

Sembramento y recohemento di cosecha cu tabata antes e custumber di e bieuwnan.

Antes no tabata biba hopi hende na Aruba. Despues cu Lago (refineria petrolera) a establecé na Aruba a bin biba mas hende, esaki tabata 29 januari 1929.

Nos antepasadonan tabata trahadonan di cunucu y tambe piscadó. Aruba tin hopi clase di pisca y di diferente sabor. Antes no tabata existi nada di "haraganismo." Ta union y bon amistad semper tabata reina den e poblacion di Aruba.

Nan tabata forma gruponan di minimo 9 persona pa logra traha nan redanan (pa trek pisca).

Ora awa yobe tur hende ta planta maishi, bonchi, patia, pinda, etc.. Cada uno ta haci esaki pa su mes.

Ora di chapi, e union ta huntu den esaki. Un ta yuda otro. I pa trece e cosecha cas y warda esaki, tur ta huntu atrobe y contento ta celebra cu orguyo.

Myrienne Figaroa/Klas 2-A

BOMBA

E wega aki ta casi mescos cu softbal. Nan tabata uza un bala di lona y un pida palo. Un mucha ta bai bat. Ora e dal e bala tur ta grita: bomba! Y e mucha ta cuminsa core. E ta bai primera base, despues segunda. Pero si e no por sigui core e ora ta un otro mucha su turno pa bat.

Airisse Wolff/St. Annaschool - Klas 6A

Chinchirinchi

CHINCHIRINCHI

Bon dia muchanan.

Despues cu boso a caba di goza di un bunita carnaval, ata boso corant preferi, cu e seccion CHINCHIRINCHI. Corda cu Chinchirinchi t'ey pa boso pasa un rato dushi cu nos idioma PAPIAMENTO.

CHINCHIRINCHI a keda contento di a nota cu Papiamento a haya basta atencion den e tumbanan infantil y tambe den parada di mucha.

Sigui asina muchanan! Nos ta spera cu awor boso tin mas tempo y awor cu Carnaval a pasa boso por pensa algun LEMA pa nos paginanan y tambe pa skirbi storia. Boso ta corda? Nos tin un concurso di storia pa mucha di 6 pa 12 aña pa luna di Maart. Asina ta laga bo fantasia traha, skirbi un storia y mand'e na:

SECCION CHINCHIRINCHI
Directie Onderwijs
Frankrijkstraat 3
Oranjestad

Pa e luna aki di Februari e tema cu nos ta trata ta Folklore y Cultura di Aruba.

KICO TA FOLKLORE?

Folklore ta tur nos custumbernan. Tur locual nos antepasadonan a haci. Tur locual ta creencia y formanan di pensa di nos pueblo y cu ta forma parti di nos tradicion tambe ta folklore.

Por ehempel:

Bo wela of bisawela ta haci un sopi di cabrito masha dushi cu boyo banda di dje? Esey ta parti di nos folklore. Tin di boso cu ta bisti paña geel pa habri aña nobo, keriendo cu esey lo trece suerte? Esey tambe ta parti di nos folklore! Nos custumbernan cu nos a tuma di nos antepasadonan, e manera con nan a siña nos pensa, tur ta nos folklore.

ALGUN CREENCIA

- No tira salo den cas; esey ta trece mala suerte
- No bishita hende riba Dialuna
- No saca placa riba Dialuna, sino bo ta keda gasta placa so henter siman
- No habri aña cu debe
- Tin hende no ta drenta lama sin haci crus
- Tin hende cu no ta drenta lama riba Bierna Santo

Tin hopi creencia y custumber mas. Tin tambe cu a muri, pero tin cu a keda bibo. Puntra boso wela of welo, boso omo of tanta of famianan mas grandi pa conta algo di e temponan aya.

Algun proverbio y expresion

Laga mi splica bo kico ta un proverbio.
Un proverbio ta un otro forma pa bisa algo.
Un proverbio semper ta un frase completo. Kico ta un frase completo?
Pedro a come pastechi.

Un expresion tambe ta un otro forma pa bisa algo. Pero un expresion ta parti di un frase. Parti di un frase ta p.e. buchi robes.

Awo ta sigui algun proverbio y expresion y nan splicacion.

Hopi scuma, poco chuculati	- E tin boca grandi pero e no tin nada aden.
Bende keshi di un hende	- Saca secreto di un hende.
Bariga yen, curazon contento	- Ora bo bariga ta yen, bo ta sinti bo bon.
Come awe, corda mañan	- No gasta tur loke bo tin awe, corda riba futuro.
Manera sardin den bleki	- Hopi pega riba otro.
Sopi pura ta sali salo	- Si bo haci algo demasiado pura, hopi biaha e ta fracasa.

Bo ta kere cu bo por saca afo cua ta un proverbio y cua ta un expresion?

BON DIA Aruba TODAY

E miho manera pa cuminsá bo dia di school
Ricibí Aruba Today gratis ora bo aboná!
Muchanan: Trece e aviso aki y haya un T-shirt of Pèchi gratis ora bo famía aboná!
Weststraat 22, Oranjestad Aruba Ph:827800 Fax:827093
Pa mas informacion yama Jenny Kelly - 827800

SHON PA PISCADO

Shon Pa piscado ta un piscado masha conoci. E ta biba na Noord. Shon Pa tin hopi aña ta pisca den lama grandi. E por conta bon di bida den lama. Tur dia Shon Pa ta lanta trempan bay pisca y anochi lat e ta bolbe su cas.

Un anochi despues cu el a caba di pisca, el a topa cu un par di amigo. Nan a sinta canto di lama combersa un bon rato. Naturalmente cu ta Shon Pa a sinta conta algo di piscamento. El a conta nan cu tin varios manera cu un hende por pisca. Un manera suave pa pisca ta tira liña, sinta na canto di lama of sinta riba un baranca. Bo tin cu pone has na bo liña prome y tir'e den lama. Despues bo ta sinta warda te ora cu un pisca bin come. Shon Pa ta hari y e ta bisa: "Cu un beter na banda, bo ta sinta warda e pisca hap cu mas smak."

Un otro manera facil pa pisca ta usa canaster den awa hundo y asina bo ta gara e piscanan. Creft tambe sa drenta den canaster. Tin hopi piscado, cu ta gusta tira taray of nan ta gusta hala reda.

Shon Pa ta hap. E ta cansa di e solo di henter dia. Su curpa ta grawata di e salo di lama. E tin gana di bay cas p'e dal un bon baño y sosega. El a priminti su amigonan, cu un otro biaha e lo conta nan con ta tira taray y con ta hala reda. Su amigonan a keda conforme y cada un a tuma rumbo pa cas. Shon Pa tambe a coy su piscanan y e a tuma cabez pa cas.

AWA DI PLAYA

Antes piscadonan tabata tin e custumber di traha un sopi di pisca, ora cu nan yega tera cu nan pisca. Nan sa usa awa di lama pa traha esaki. E sopi aki sin berdura aden nan ta yama awa di playa.

Con nan sa bisa? Yena e palabra corecto

Un piscado ta..................liña.
Un piscado ta..................taray.
Un piscado ta..................reda.
Un piscado ta..................canaster.

hala - lanta - tira - tira

KICO TA CULTURA?

Tur loke cu hende ta haci den un forma hopi civiliza, nechi, fini, bunita. Tur loke hende ta haci via pintamento, cantamento, skirbimento, baliamento, tocamento, etc. y cada biaha na un forma mas miho ta parti di cultura.

Por ehempel:

Bo sa wak con nos Arubianonan ta balia un bunita wals? Y cuanto cos bunita nos hendenan a traha pa Carnaval? Tur loke nos pueblo ta crea y haci ta parti di nos cultura.

ALGUN CUSTUMBER

- Cuminda ora bo yega un caminda, of ora di bay.
- Condoleer hende ora un famia of conoci muri.
- Come cierto cuminda p.e. pan bati, funchi, comcomber stoba, bonchi largo herbi.
- bebe cierto remedi di tera p.e. strop'i calbas, malohi cu lamunchi.
- Cencia cas pa cambio di aña.
- Come cierto cuminda na cierto forma haci, p.e. pisca hasa cu funchi y banana hasa.
- No papia palabra malo unda cu ta.
- Tene rond di bo cas limpi.
- Traha cas prome cu casa.
- hende grandi bo no ta yama "bo".

Pa mucha chikito...
y no tan chikito
maltín
POLAR
TEC INC.

SKINA DI ORTOGRAFIA

Grupo Pa Promove Papiamento GP3

Uso di e letra "g".

1. ta usa "g" (velar sonoro) dilanti di e vocalnan "a", "o" y "u", y dilanti di e consonantenan "l" y "r".
Por ehempel: garoshi, golos, gusta, glacial, grito

2. Ta usa "g" (velar sordo) dilanti di e vocalnan "e" y "i".
Por ehempel: general, gimnasia

3. Ora e "g" ta forma un sonido suave cu "e" of "i", ta pone un "u" entre e "g" y e dos vocalnan aki.
Por ehempel: guera, guitara

ABO LESA E PALABRANAN AKI BAO

Exigi	Guera
Gerente	Magico
Giter	Agente
Alguinaldo	Dengue
Gitana	Vigila
Imagen	Urgente
Pagina	Portugues
Aguila	Guepi
Horgel	Persigui
Sigui	Distingui
Gigante	Guerero

PADUSHI

Padushi ta un homber
cu ta gusta su concomber.
Mainta e ta lanta
cla pa cuminza planta.
Padushi ta cunukero
sperando su awacero.

Den tempo di berano
plantamento ta en vano.
Pero asina cu awa cay
Padushi ta planta bay.
Maishi, bonchi, pinda,
basta cu ta cuminda.

Dia cu yeg'e fecha
pa gosa di cosecha,
Padushi su alegria
ta dura pa hopi dia.
Pasobra e ta un homber
cu ta gusta concomber.

Poesia saca for di "Shon Wancho ta conta", material di lesa di Enseñanza Special.

MUCHANAN, BAN CUSHINA!

Cushina! Tuma ingredientenan manera hariña, salo y webo, mescla nan hunto... hole nan, purba nan, mira nan, fula nan....y despues yega na e producto final cu ta un bolo, cuki of cos dushi. Esta dushi! Aki nos ta presenta un receta facil pa boso muchanan. Prome cu boso cuminza, boso mester corda pa:

1. Pidi permiso y ayudo di un mayor.
2. Laba boso mannan hopi bon.
3. Lesa e receta bon prome, y mira si bo tin tur e ingredientenan cu bo mester.
4. Pone tur cos cu bo mester cla. Midi tur e ingredientenan.

CONSERBA DI LECHI

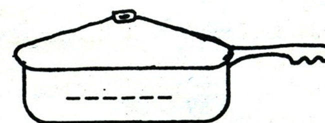
2 bleki di lechi (chikito)
2 bleki di awa (midi cu e mesun bleki di lechi)
1 liber di sucu
1 cuchara grandi di vanilla

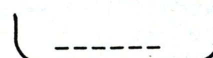
Pone e lechi hunto cu e awa, sucu y vanilla den un weya riba stoof y ta batie bon bati. Segun ta bati e mescla, e ta bira mas diki. Ora e mescla ta basta diki, ta bash'e riba un tabla of den un forma chikito. Ora e mescla fria por cort'e na pida of sacanan for di e formanan.

BAN TRAHA PALABRA NOBO

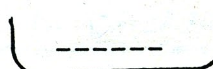
Grupo Pa Promove Papiamento GP3

SCOGE DI CADA RIJ DI PALABRA UN OF MAS LETTER Y FORMA UN PALABRA COMPLETAMENTE NOBO.
E PALABRA CU BO FORMA LO TA NOMBER DI UN CUMINDA TIPICO DI NOS.

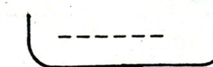
fuerte bonchi ----->

yobe werki ----->

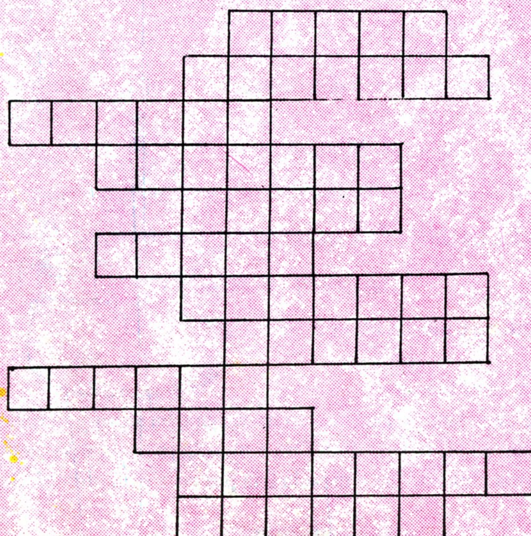
storia bata ----->

frena keto delco ----->

baca lazo ----->

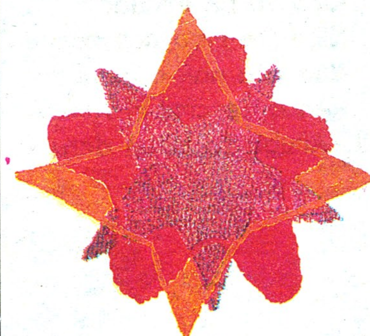
conchi comer homber ----->

CRUCGRAMA

1. un cadushi rondo.
2. otro nomber pa un set di carta.
3. e ta traha cu hariña geel.
4. ta colga na burico pa carga awa.
5. e ta berde.
6. un palabra bieu pa trinta cent.
7. e no ta gusta gasta placa.
8. un stropi contra slijm.
9. un palo cu nomber di un bario'
10. un midi cu antes tabata usa..
11. un canica di klei.
12. pida luga rond di cas.

UN BUKI NOBO!

Muchanan, boso ta mir'e?
Un strea...
Esaki ta un buki na Papiamento specialmente pa boso. Eyden Evelyn Ruiz-Croes ta conta e storia di un strea masha special. Sidney Gunsam a traha bunita pintura pa e storia. Boso kier haya sa ki sorto di strea e ta y kico ta pasa cu ne? Wel, pronto e buki aki lo ta na benta. Pidi pa bo tambe mag cumpra un.

UN BON IDEA!

Grupo Pa Promove Papiamento
GP3

"Un di e dianan aki Juffrouw Maria ta bay duna bo asina hopi straf cu bo dedenan ta bay cay". "Si, bo tabata tin suerte awe atrobe", Tito ta bisa.

"Ta bon cu no ta meneer di aña pasa sino bo number lo a hunga masha dia caba," Marc ta bisa.

Ta kico ta pasando? Scol a caba y tin cuatro mucha ta canando bay cas. Nan ta Rocky, Tito, Marc y Eric. E tres promernan ta zundra Eric. Eric henter dia ta soña den klas. Juffrouw Maria ta cansa di hala su atencion.

E luna aki tin e proyecto ARUBA. Y ta algun cos so Eric sa manera: Den cua districto e ta biba, nomber di algun seru, nomber di nos moneda y boca y algun cos chikito mas.

Asina cu juffrouw puntr'e e colonan y nificacion di nos bandera e ta keda boca yen di djente. Y mucho menos e sa ki ora ta usa un bandera. Y ta hopi biaha caba juffrouw a ripiti special p'e. Anto ta algun dia so falta pa e prueba final.

Unico cos cu ta den Eric su cabez ta e Weganan Pret cu ta bay tin na scol pa celebra dia 18 di Maart.

"Nos mester por haya un manera pa yud'e corda e colonan y e uso di nos bandera", Tito ta bisa. Pero corda cu nos tambe mester ta bon prepara pa e prueba," Rocky ta contesta rabia.

Eric mes ta keto y Marc ta haya duele di dje. Den esey Marc su cara a ilumina. "Mi kier sa cu mi sa con. Awe tardi boso por bin siña na mi cas. Eric abo bisti un flanel cora.

Tito abo ta bin bisti cu un flanel blauw. Rocky stop di zundra y bin bisti cu un flanel hel. Ami mes ta bisti un flanel........

Boso por yena ki color di flanel Marc ta bisti?

Tur hende ta di acuerdo? Nos ta topa 3or y mey na mi cas." Mesora cu el a yega cas el a pinta cuatro plachi. Un ta di un entiero, e otro di un fiesta, e di tres Weganan di reino y e ultimo di oficina di gobierno y hotel.

Pakico boso ta kere cu el a haci esaki?

El a pega e plachinan den su camber. 3or y mey net tur tres amigo a yega. "Eric ban wak si bo ta corda e colonan di nos bandera. pensa bon".

Eric ta wak rond cu wowonan grandi habri y ta manera cu su mente a clarea. "Blauw, hel, cora y blanco". "Hopi bon," Marc ta bisa. "Awo laga nos wak si bo por corda e nificacion di e colonan. Pensa riba nos matanan, riba nos lamanan, riba nos shelo y tambe pensa riba loke ta pasa si bo corta bo dede."

Y manera un milager Eric tabata sa tur. Rocky y Tito a keda boca habri.

Abo sa nan?

Hel ta nifica ________________________________

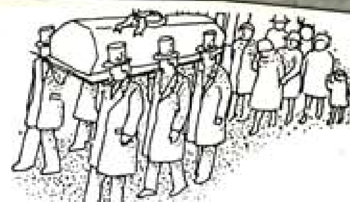
Blauw ta nifica ________________________________

Cora ta nifica ________________________________

Blanco ta nifica ________________________________

Ban wak ki ora un bandera ta wordo usa. Wak e plachinan bon.

Yena bao di cada plachi na ki ocasion ta usa e bandera di bo pais.

____

____

____

Boso lo por traha e prueba?

1. Menciona tres districto na Aruba.
2. Menciona tres boca na Aruba.
3. Con yama e capital; di Aruba?
4. Aruba tin dos punta. Yena nan.
5. Con yama nos moneda?
6. Kico ta un escudo?
7. Kico tin riba nos escudo?
8. Cua aña nan a descubri Aruba?
9. Ken a descrubri Aruba?
10. Aruba ta situa den....

"Hopi bon, Eric. Awo si bo ta cla pa haci e prueba". Eric y su aigonan ta masha contento di con bon nan atardi a bay. Asta Rocky a stop di zundra. Y Tito ta pura pa otromañan yega pa nan pasa nan prueba.

"Mañan nos ta ripiti e les aki," Marc ta bisa. Tur cuatro ta bay di acuerdo.

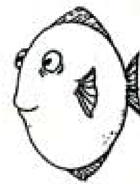
Porfin diabierna a yega. Tur mucha di e klas ta pura pa bel bati pa nan por cuminza pa caba.

"Concentra y pensa bon," juffrouw ta bisa. "Boso tin 45 minuut pa traha e prueba." Klas ta keto, tur mucha ta concentra den nan trabao. "Ya boso tempo a caba. Eric, bo por piki e blachinan pami? Y Rocky bo por parti e blachinan aki? Tanten Tito y Marc ta yena e contestanan na borchi, ya asina tur mucha por wak kico nan tin bon of kico nan a haci fout." Tito ta yena e 5 promenan y Marc ta yena e 5 ultimonan.

"Traha grupo y bai traha riba e puzzel y e sopi di letra. Despues di pauze e Weganan Pret ta cuminza." Dushi om, tur mucha ta pensa.

Zelda Steenen
February 1997

PUZZEL

Esaki ta un ...

7

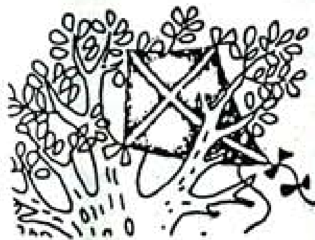
E mucha ta ...

5

Mira un ...

2

E fli a keda ...

1

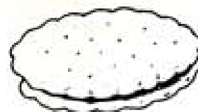
Nos ta baña cu ...

10

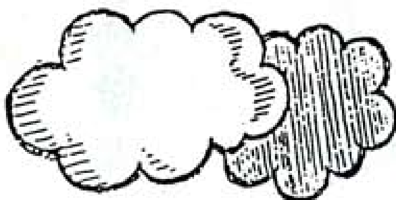
E flor aki ta un ...

8

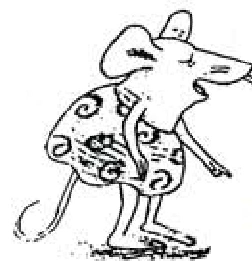
Hmmm dushi ...

9

Tin hopi na shelo ...

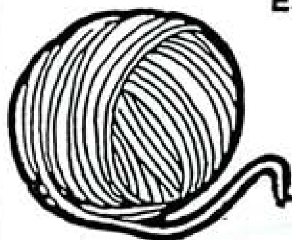
6 4

Wak un ...

11

Esaki ta un ...

3

Yena e letter na e number corespondiente.

1 2 3 4 5 6

7 8 9 10 11

PLANTAMENTO DI MAISHI

Pa nos come pan of pan boyo of papa di maishi rabo, ta hopi cos mester sosode

1. Ta hoya e cunucu:
Cu un chapi di hoya (mas smal) ta traha buraco pa planta simia.

2. Ta planta e maishi:
Den cada hoyo ta pone simia y ta tapa e buraco.

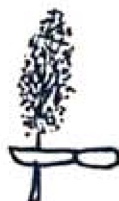
3. Ta chapi diferente biaha:
E planchinan cu nace mester keda liber di mal yerbe pa nan crece bon.

4. Ta tumba maishi:
Ora cu e tapushinan ta hecho ta corta e stengel
te abao cu machete.

5. Ta traha bohi:
Esey kier meen cu ta pone hopi palo di maishi hunto
y ta mara nan pa e tapushinan seca den solo.

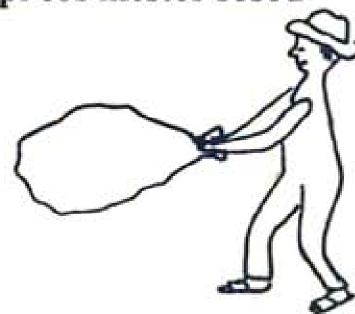
6. Ta flecha e maishi:
Esey kier meen cu un sombechi ta corta e tapushinan afo.

7. Ta traha parapete den cunucu:
Esey kier meen ta pone e tapushinan nechi den rij, y yena meymey tambe cu tapushi. Nan ta sigui seca den solo.

8. Ta carga maishi:
Nan ta carga e maishi y traha parapete den
mangashina.

9. Ta bati maishi: Den un saco grandi ta bati e maishi. E pipitanan ta los y e tusa ta keda.

10. Ta saca e dacoco of bagas:
Ta bienta e maishi di un conchi pa otro. E casca ta
bula bay.

11. Ta mula e maishi:
Antes na pieda di mula, despues na mulina di man,
awendia na mulina di coriente.

PELGRIMSKAPEL

Vandaag is Pedrito erg blij, want het is zondag.

Op zondag gaat hij altijd naar opa om naar mooie verhalen over Aruba te luisteren.

Als hij bij opa komt gaat hij meteen op een stoel zitten en opa begint te vertellen:

Er was eens een indiaan di Rildo heette. Rildo had gehoord dat vreemde mensen goud op Aruba kwamen zoeken en dat het overal op Aruba niet erg rustig was. Hij hoorde dat iemand dieren had gestolen en dat iemand dood werd gemaakt.

Rildo was bang, maar net in deze tijd moest hij met een groep van zestig indianen bij Alto Vista gaan wonen. Rildo denkt dat zijn familie naar een rustige plaats zocht en dat zij daarom naar Alto Vista verhuisden.

Alto Vista was een eenzame plaats, maar toch vond Rildo het fijn om daar te wonen. Zijn familie kon daar makkelijk zout water krijgen bij "Pos di Noord" en Rildo kon samen met de andere indianen gaan vissen.

Zij kregen ook vaak bezoek van priesters en leken. Bijna elke dag kwamen de indianen samen onder een boom of in een hut om te bidden.

Op zondagen en op feestdagen werd er een vlag op de heuvel Cer'i Bandera gehesen. Dan gingen de indianen samen de rozenkrans bidden.

Domingue Silvestre (een indiaan uit Coro) die ook op Alto Vista woonde, besloot om een kapel te bouwen.

De kapel werd gebouwd op dezelfde plaats waar nu de Alto Vista kapel staat.

De kapel werd gebouwd van stenen, hout en takken. Er kwan speciaal een priester uit Venezuela om de kapel te zegenen op 20 April 1750.

De mensen gingen 's morgens en 's avonds samen bij de kapel. Rond 1800 gingen de indianen naar Noord omdat er een gevaarlijke ziekte op Alto vista was.

De oude kapel werd toen gesloten en later is ze in elkaar gezakt.

Toch bleven mensen naar Alto Vista gaan om te bidden en zij brachten altijd mooie bloempjes.

Zo begonnen de Arubanen hun devotie voor onze lieve vrouw van Alto Vista.

Vele jaren later was er gevaar van de tweede wereld oorlog. De Arubaanse katholieken besloten toen een kapel te bouwen op dezelfde plaats van de oude kapel (rozenkranskapel).

In het jaar 1952 werd de kapel van Alto Vista gezegend en de mensen kregen toen weer een plaats om te gaan bidden.

Dat was het verhaal van Alto Vista, Pedrito. Pedrito lacht en hij vertelt aan opa: "ik weet nog iets!"

"Tot vandaag de dag gaan veel Arubanen en zelfs toeristen naar de kapel van Alto Vista."

PLAATSNAMEN OP ARUBA

Vandaag gaat Pedrito met opa e ritje maken. Zij gaan plaatsen op Aruba bezoeken. De eerste plaats dat zij bezoeken in de Franse pas. Opa vertelt aan Pedrito dat vroeger Fanse piraten op Aruba op deze plaats kwamen vechten en dat de cacique Gáspeti en zijn indianen toen in een kleine gang met de piraten hebben gevochten. De kleine gang werd Rooi Frances of Franse pas genoemd.

Wat gebeurde met de indianen?, vraagt Pedrito.

Opa vertelt dat de indianen in een grot gingen schuilen, maar dat ze toch dood gingen. Ze gingen dood want de Fransen hadden vuur voor de grot van de indianen gezet.

Welke plaats wil je nu leren kennen? vraagt opa aan Pedrito.

"Een plaats met een Arubaanse naam."

Laten wij naar Marawiel gaan, zegt opa.

Als ze bij Marawiel komen, blijven ze in de auto van opa zitten.

Veel mensen denken dat Marawiel een indiaanse naam is, maar dat is niet waar, zegt opa.

Vroeger gebruikten de mensen ezels en daarna een tractor om goud naar verschillende plaatsen te brengen.

Op een dag dat het veel had geregend bleef de tractor in modder vastzitten. De mensen moesten dan touwen aan de wielen van de tractor vast maken om de tractor los te krijgen. Iedereen praatte over deze gebeurtenis en deze plaats werd toen Marawiel genoemd.

"Laten wij naar de noordkust rijden", vertelt opa.

Opa stopt de auto bij de noordkust en hij begint te vertellen.

In het jaar 1829 woonde hier een man die Pieter Lampe heette. Hij was een rijke planter (kunukero) die deze plaats moest leiden. Hij was een goede man en de mensen hielden veel van hem en ze noemden hem Vader Piet.

Hij werd doodgemaakt en de mensen bleven de plaats Vader Piet noemen. In die tijd praatte de familie Lampe nederlands thuis en daarom zouden de mensen deze plaats Vader Piet noemen en geen "Tata Piet."

Laten wij nu naar huis gaan, zegt opa. Naar huis?, vraagt Pedrito triest. Ja, opa is moe en opa heeft honger.

Heb jij geen honger, Pedrito?

"Ja, opa, maar ik wil nieuwe plaatsen leren kennen!"

Opa kijkt naar Pedrito en vraagt: "Zou jij morgen weer een ritje met opa willen maken?"

Pedrito wordt meteen blij en vraagt opa welke plaatsen zij gaan bezoeken.

Opa vertelt de namen van de plaatsen niet, maar dat vindt Pedrito niet erg. Pedrito weet dat hij morgen weer leuke dingen over Aruba zal leren.

Pedrito voelt zich blij: Hij vindt dat hij de beste opa van de hele wereld heeft!

PLAATSNAMEN OP ARUBA (vervolg)

Opa vertelt Pedrito dat zij vandaag naar de eerste hoofdstad van Aruba zullen gaan. Pedrito denkt dat zij naar Oranjestad gaan, maar hij merkt dat opa naar een andere plaats rijdt.

Nu zijn wij bij Sabaneta, Pedrito. Dit is het oudste plaatsje van Aruba. Het werd eerst "de haven" genoemd. De commandeur woonde toen hier en de plaats kreeg toen de naam "Commandeursbaai." Later, verhuisde de commandeur en toen gebruikte men de naam commandeursbaai niet meer.

In het jaar 1840 gaf men deze plaats de naam "Sabaneta". Sabaneta betekent: een kleine (gras) veld.

"Zullen wij verder op rijden?", vraagt opa. "Naar Sint Nicolaas?", vraagt Pedrito. "Goed Zo!" zegt opa. "En weet je waarom deze plaats zo heet, Pedrito?" "Was er iemand die Sint Nicolaas heette die hier woonde?"

"Bijna goed, Pedrito, luister even naar opa." Vroeger groeven de mensen fosfaat op het terrein van een meneer di Nicolaas van de Biest heette. De mensen noemden hun baas vroeger altijd shon of meneer. Van Shon Nicolaas hebben de mensen de naam Sint Nicolaas gemaakt.

"Nu zullen wij naar Oranjestad gaan, Pedrito. Onderweg zal opa jou meer over namen van plaatsen op Aruba vertellen. Vind je dat goed," Ja, opa, wat betekent Aruba?

"Pedrito, dat weet opa niet. Wat opa wel weet is dat veel namen van plaatsen op Aruba, indiaanse namen zijn. "Welke plaatsen zijn dat, opa?

De namen van grotten zijn indiaans. Luister maar even: Huliba, Guadirikiri. "Het klinkt leuk, opa, maar waarom weten de mensen niet wat ze betekenen?"

Pedrito, de mensen kenden het indiaans niet. Er zijn indiaanse namen zoals 'Bushiribana en Balashi' die wij niet weten wat ze betekenen. Maar er zijn ook namen zoals 'Basiruti en Manchebo waarvan de mensen denken dat de namen van caciques waren.

"Wij zijn er bijna, Pedrito. Nog een paar minuten rijden en wij zijn in Oranjestad. opa wil graag een cadeautje voor oma kopen, want volgende week is zij jarig. Daarom zal opa jou nu iets over Oranjetad vertellen. Als wij daar zijn, dan gaan wij samen het cadeautje voor oma kopen."

"In 1790 kwamen blanke mensen in Oranjestad wonen. Zij bouwden hun huizen hier omdat de plaats zeer goed was voor het maken van eenhaven. De commandeur ging ook hier wonen en zo werd deze plaats toen een stadje. De mensen noemden deze plaats playa en in het jaar 1824 kreeg het stadje de naam Oranjestad.

Het stadje werd zo genoemd naar het regerende huis van oranje." "Hoe laat is het Pedrito? "Vijf uur, opa."

Vij uur? Pedrito. Laten wij vlug doen, want zo meteen sluiten de winkels.

TEMPO BIEU

Ken ta core mas den un kitrin
saca aw'i bebe for di pos?
Ken ta basha santo blanco
riba flur pa tapa su mahos?

Ken ta pasa cas-cas cu burico
bende awa den su halifat?
Ken ta cende su lanterna
pa haya claridad anochi lat?

Ken ta laba ser'i paña sushi,
frega nan na man riba su washi?
Ken ta coy calbas p'e bebe
awa 'frieu' for di un tinashi?

Ken ta para cush'na na fogon
un wea yen di mangusa?
Ken ta drumi riba catro
despues di bin cas bon cansa?

Ken ta tortea un shop'i torto
cu un ramada pabou di dje?
Ken lo bisti un sambarco
o un cutisa cu ta sirbi'e?

Ken ta cuida su maishi
pone na bohi o na parapete?
Ken ta para, pa den spigat
lur pafo mane' caweta?

E contesta ta: Nos ni un!
Ya tur cos a keda tras.
Den e tempo'ki, moderno
ya ningun di nan ta pas.

Cos por cambia bay fo'i moda,
pero nunca lubida:
cu ta HENDENAN di antes
a haci nos loke nos ta.

Poesia original di Frances Kelly
saca for di su buki Wi-ki-ri-ki-ki.

E storia cu boso ta bay lesa awor ta un storia cu sr. Chinto Erasmus a conta mi. Antes na Aruba e pareha enamora tabata sigui e strea aki. Dikon? Lesa e storia pa bo sa!

D. Correa

E STREA DI FREI (venus ster)

Jacoba a saca poco maishi for di mangashina, ya asina mayan e por bati poco pan y parti cu bisiña.

Jacinto keto bay tabata na e trankera ta drecha algun cadushi cu a cay. Jacoba a mira na cielo. Un poco mas y solo lo baha. Jacoba a drenta den cushina y el a basha un tiki awa for di e purun; esta dushi y fresco e awa tabata ta. Den esey el a corda algo.

"Eustacia, bin aki un rato. mi tin algo di puntrabo."

Eustacia cu tabata den su camber ta vlecht su cabey, a laga e peña cay ora el a tende e stem di su mama. Di mes e tabata tin basta nervio caba.

"Mamai a yama mi?"

"Ma ta claro cu t'ami a yama bo. Ken otro? Bisami un cos ta awe e joncuman ta bin?"

"Si mamai, asina cu e strea sali e ta bin serca mamai cu papai." "Aha. Y b'a bisami cu e ta nieto di Shon Donicio. Ta su mama ta esun cu ta casa cu e acto primo di bo tata su madrina su yiu?"

"Si mama, ta e mesun cu tabata na Misa siman pasa cu su tanta. Ta e mesun cu comer Juana a wak mi papia na cura di pastor."

"Mira mucha, no bira onbeskop, mi por puntrabo cuanto biaha cu mi kier! Ami si no ta den cuenta di tempo moderno y bay bisti algo drechi. Bo tata ta den yega cas." Eustacia a wak su saya largo dorna cu canchi y su blusa cu manga largo. Kizas su mama tabata tin razon; e blusa no ta blusa di hende muher decente. Cu e blusa aki bo por wak un pida di su garganta. Eustacia a disidi di bisti e blusa cu kraag halto; e mesun cu el a bisti pa bai Misa siman pasa.

Un rato despues Eustacia a bay sinta den sala. El a sinta den e sofa, su mama a sinta den e stul di zoya su dilanti y su tata a sinta riba e stul di cabana banda di su mama.

Dor di bentana Eustacia a mira e strea ta lombra na cielo. Buchi Juan mester ta den yega.

"Bonochi", Buchi Juan tabata para na porta cu su sombre den man, un camisa blanco un carson tipo balon y cu un sonrisa di un macho berdadero. Eustacia a suspira! "Aha joncuman drenta bo y sinta numa, hacibo na cas." Papai su stem a sona hopi amabel.

Buchi Juan a cay sinta na e otro punta di e sofa. Mamai su wowonan no a kita niun momento for di Buchi Juan. A cay un silencio. Niun hende tabata bisa nada. Eustacia tabata hunga cu e lenso den su manan. Mamai y papai tabata wak Buchi Juan stret den su cara. "Ehem", Buchi Juan a raspa garganta. "Ami..., mi kiermen mi nomber ta Buchi Juan Pedro Ruiz. Mi ta bin di bon famia, mi ta un homber balente. Pronto mi ta bay Cuba bay traha, ma prome cu mi bay mi lo kier comprometemi cu Eustacia. mi tata ta yiu...."

Buchi Juan no a caba e frase. Jacoba a hisa su man pa e stop di papia. El a sinta stret den e stul di zoya, el a drecha su saya largo, cruza man riba su scochi y el a cuminsa: "Mi yiu, ta con nomber di bo wela ta? T'abo ta esun cu dia b'a nase Chichia mester a pasabo dos wanta pasobra bo no kier a yora? Y bo tata no ta esun cu un biaha a bay pisca y el a cay na awa? Ta con ta nomber di bo madrina? Ta ta casa cu e acto primo di Denden?

Buchi Juan a cuminsa sinti hopi calor. El a los e prome boton di su camisa. E no a haya ni chens pa wak Eustacia di banda.

Ora Jacoba a haya tur e informacion cu e tabata kier a haya, ela stet su lomba contra e stul di zoya y cu su wowonan el a sigui papai cu a bay para pafo den veranda.

"Eustacia, mi por a haya un krenchi di awa?" Buchi Juan su stem a sona hees.

"Aki 'un tin awa" Papai para na porta a contesta un poco bruto. "Mayan ta dia di lanta trempan. Solo a baha completamente, ya nochi a cay. No tin niun strea na cielo. Mi ta ripiti, no tin niun strea."

Papai a keda wak Buchi Juan masha serio mes. Ma Buchi Juan no a ripara nada, pasobra e tabata trata di haci un seña na Eustacia.

Eustacia tabata tin su cabez abao hungando cu e lenso den su scochi.

"Joncuman no tin niun strea mas na cielo". Awor hasta Jacoba a cay aden.

"No, no tin niun strea. Podise awa lo cay awe nochi". Buchi Juan tambe tabata wak door di bentana pafo.

Den dos stap papai a para su dilanti: "Mira joncuman, mi no sa si ta bobo bo ta of ta kico, ma si e strea di frei no ta na cielo mas kiermeen cu bo tambe mester bay. Laga cay."

Buchi Juan a bula lanta. Ta e ora ey el a corda ta kico su ruman homber a cont'e. Bo ta yega na cas di bo enamorado ora e strea sali y bo ta bay asina e strea disparse. "Dispensa, dispensa mi a lubida, mi ta bay, si...sigur mi ta bay. Bonochi, si bonochi."

Buchi Juan a keda cana cu lomba pa e porta y e no a ripara e pushi cu tabata drumi banda di e porta y sin cu Buchi Juan por a yuda el a trapa e rabo di e pushi.

Te dia di awe Eustacia no sa ta ken a spanta y grita mas duru, si ta Buchi Juan of e pushi ma tur dos a disparse.

E pushi a bin despues di un siman cas atrobe. Ma Buchi Juan?

Esey a perde cu strea di nort pasobra Eustacia a bin wak e te despues cu el a bin for di Cuba. E ora ey si nan a celebra e compromiso na grandi.

Cultura di Aruba

Si nos buriconan por a papia, nan lo por a conta hopi tocante nos cultura. Tempo nan tabata yuda hende pa hala awa for di pos, yuda hiba carga, yuda transporta hende, etc..

Nos buriconan tambe a contribui hopi na nos cultura.

Uf, m'a cana hopi duru p'asina mi bin cerca boso pa conta mi storia. Bo no sa cua storia?

E storia cu mi tatara-welo a conta mi no! Boso no sa kico mi ta bisa?

Natural, boso ta mucho jong. Sigur boso ta kere cu semper Aruba tabata tin burico. Ma no t'asina. No mi tata a cont'ami un storia cu su tata a conta y cu su tata, esta mi welo, a yega di conta.

Y ami awor ta bay conta boso. Mi ta bay conta boso di e prome burico cu a bin Aruba.

Hopi, hopi tempo pasa, casi 500 aña pasa, Ban-Ban Burico a bin for di Spaña pa Aruba.

E tempo e y e Spañonan tabata

bin Aruba pa bin busca oro. Y nan a trece e prome burico aki. Aruba tabata un isla hopi berde. Tur caminda bo por a wak cadushi y mata berde berde. Y e yerba, e yerba tabata moli moli, dushi pa come.

Ami tabata lanta den madruga, anto hunto cu un Indjan nos tabata bay den mondi. E indjan ta kap e mata y mi tabata carga e palonan. M'a bira grandi y mi a namora di un otro burico cu a caba di yega for di Spaña. Nos a stima otro masha hopi mes y despues di un tempo a nase varios burico chikito. Nos a forma un famia grandi.

Nos tabata yuda e Indjannan na tur forma. E Spañonan tabata pone nan traha hopi duro. Nan tambe mester a traha masha hopi mes. Henter dia nos mester a carga cos pa e lider di e Spañonan. Si no ta awa, ta fruta of palo of carbon. Anochi nos tabata keda morto cansa.

Hopi tempo despues Indjan a casa cu Spaño. Asina e prome famianan Rubiano a forma. Nan tabata usa nos pa bay bishita famia, of pa bay busca awa na e rooinan.

Nos tabata traha hopi duru. No kere! Como cu antes no tabata tin auto, ta nos e buriconan mester a carga e famia pa bay Misa. E mama cu e yiu di mas chikito tabata sinta riba mi lomba. E tata cu e yiunan mas grandi tabata cana tras di e burico.

Den madruga, ora solo no a sali ainda, nos tabata sali for di cas pa bay Misa. Y hasta bruid mi tabata carga...

Ai, asina un strik bunita nan tabata mara na mi rabo. Bunita asina! Esta un tempo felis!

Ma kico a pasa despues? Ata nan a traha auto, canoa a bira boto. Avion tabata bula manera para na shelo...hasta luna hende a bay cu sput-nik.

Y nos pober burico? Nan a core cu casi tur. Bes en cuando bo lo wak un di nos den Mondi. Y bo sa kico e muchanan malcria ta haci cu nos?

Tira piedra. Figura bo, nan ta tira nos cu piedra!

Ha! Ma un cos nan no sa...nos ta mas sabi cu nan. Nos si por conta hopi di e historia di Aruba sin mester di bay scol!

Pesey, ora nan yama un mucha: "BURICO" nos ta hari. Pasobra nos ta mas sabi cu nan!

Col. Conrado Coronel - Desiree Correa.

LUTO

Ayera m'a bai mondi.
Na e mes lugar cu den infancia
na pia m'a bishita asina hopi
y mi curazon a troce di dolor.

Unda a keda e mondi
di curahau y kibrahacha cu,
cu nan manta geel ta parce
cu nan kier celebra San Juan.

Unda a keda e wayacá
mahestuoso, cu troncon asina
grandi cu hasta lora, kinikini
y prikichi ta traha cas aden.

Pakico e mata di juana
carga di flor o e matapisca
cu su perfume fragil y foy'i
cuero, ya casi 'n ta existi.

Di nos palisianan corá
y blanco, apenas algun a sobra.
Kifiti, kedebeshi y macubari
ta halando nan ultimo rosea.

Cadushi tin, pero cuanto
sorto 'n desparece sin larga rastro
E bushi cu corona corá flamante
Ta un recuerdo, nada mas.

Nos isla tin un Pueblo
Yamá na su honor. Pero den tal
becindario, ni como seña
di blasfemia 'n keda un brasil pará.

Inmenso ta e perdida y
mondi ta bashi. Coneo ni cascabel
no tin refugio mas. Yuananan
a bandoná nos mondi desolá.

E neishi gonzalito, bashi,
ainda ta colgá. E parha mes a
caba. Y hasta e blenchi berde
ta un tesoro cu'n ta bolbe mas.

Ta ki bal awacero, si nos,
'Rubianonan a perde tur balor
pa loke ta di nos. Talbez naturaleza
a kita loke nos no merece.

Julio Maduro

Editor
CARIBBEAN SPEED PRINTERS N.V.
Aruba Bank N.V.
Acc. No. 33266-8

DIRECTORNAN
John Chemaly
Victor "Toko" Winklaar

REDACCION
Rachel Kraaijvanger
Dina Maria
Mau Wever

COLABORADORNAN
St. Anna School
Heilig Hart College
Sint Fransiscus College
Instituto Pedagogco Arubano
Colego Consado Cornel
Francis Kelly
Daisy Correa

GP3
Zelda Steenen
Margriet Geerman

DEPARTAMENTO DI AVISO
Bon Dia Aruba

ART DEPARTMENT
Helen Tromp
Anton Bernabela

FOTOGRAFO
Nos Muchanan
Humphrey Lasten
Mau Wever

DISTRIBUCION
Bon Dia Aruba
Departamento di Ensenanza

LAYOUT
Johnny St. Hill
Mau Wever

PRE PRESS/ SCANNER
Luis Fernando Arenas
Clara Rivas
Renny Ramirez

PRESS
Rinaldo Rodriguez

Tema di e siguiente edicion: **MAMA TERA** (Aarde Dag)